ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO priedas

Nr. 417

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Nutautėjimas jau išeina iš mados

Žymiausios Lietuvos folkroko grupės „Žalvarinis“ dėka tokias lietuvių liaudies dainas, kaip „Alaus, alaus“ ar „Stinta pukis“, pamėgo, o ir dainuoti išmoko netgi tie, kurie įprastai į folklorą demonstratyviai moja ranka. Apie lietuvių tautos santykį su savuoju nacionaliniu kultūros paveldu ir būdus tą santykį formuoti šiandien kalbamės su „Žalvarinio“ lyderiu ir kūrėju Robertu SEMENIUKU.

Rimvydas STANKEVIČIUS
„Respublikos“ žurnalistas

Martyno Siruso nuotr.

- Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė yra pasakiusi, kad kiekvienas menas savąja esme privalo būti nacionalinis, jeigu tik jis yra tikras. Kiek jums pačiam kūryboje svarbūs nacionaliniai kontekstai ir ar sąmoningai ieškojote su jais jungčių suburdamas grupę „Žalvarinis“?

- Tikrai nereikėtų manyti, kad grupę įkūriau sąmoningai siekdamas, kad štai neva nuo šiol būsime svarbūs, nacionaliniai, dirbsime darbą tvirtindami tautos ir valstybės pamatus, o pasirinktoji mūsų misija nuo šiol bus nacionalinių vertybių puoselėjimas ir sklaida.

Ne, nieko panašaus nebuvo. „Žalvarinio“ ištakos - dutūkstantieji, buvome linksmi, nerūpestingi studentai, į grupę susibūrę savo pačių džiaugsmui. Galima sakyti, tik tada pats sau iš tiesų ir atradau lietuvių folklorą...

Matote, mano mama - aukštaitė, tėvas - ukrainietis. Taip nutiko, kad giminių susibūrimai su vakaronėmis, liaudies dainomis dažniau vykdavo anoje - Ukrainos giminių - pusėje, tad ir su ukrainiečių tautosaka buvau artimiau susipažinęs nei su lietuvių. Žinoma, buvo mokykla, tačiau ten lietuvių liaudies tautosaka buvo dėstoma taip atsainiai, kad jokio susidomėjimo nesužadino.

O štai studijų metais likimas mane suvedė su Ineta, kuri tapo „Žalvarinio“ vokaliste, kitais žmonėmis, kurie visa savo esybe buvo panirę į domėjimąsi baltiškąja kultūra, mokėjo galybę senovinių lietuvių liaudies dainų, sutartinių... Kaip tik tada man ir atsivėrė akys - ne tiek supratau, kiek pajutau, kas tas folkloras iš tiesų yra ir su kuo yra valgomas. Taigi, ligi to laiko grojęs vien sunkųjį roką, panūdau šiuos du skirtingus žanrus sujungti.

Na ir štai - „Žalvarinis“ gyvuoja jau penkiolika metų, per tą laiką esame išleidę penkis albumus, aktyviai kuriame toliau, šiuo metu įrašinėjame naująjį albumą, kur girdėsis taip pat ir garsiosios Veronikos Povilionienės balsas, intensyviai koncertuojame, taip pat ir užsienyje (beje, šiemet ketiname atstovauti Lietuvai pasaulio muzikos festivaliuose Kinijoje), ir vis dar nesibodime tuo, ką darome. Kaip jau sakiau, susibūrėme groti savo ir klausytojų džiaugsmui, tad ir ligi šiolei šis motyvas yra svarbiausias. O kaip bus įvertintos mūsų pastangos, kaip bus įvardyta mūsų kūryba, nėra taip svarbu. Netikiu, kad galima sėkmingai kurti, į save tuo pat metu žvelgiant kaip į analizuojamąjį objektą, modeliuojant vizijas, misijas ir sąmoningai siekiant sukurti nacionalinės svarbos produktą. Tikiu tik ta kūryba, kuri natūraliai plūsta žmogui iš širdies, neturint jokių išskaičiavimų - nei finansinių, nei ideologinių.

Na, o folkloras, visi neišsemiami tautosakos lobynai... Neapsimesiu dideliu folklorininku ir nacionalinio kultūros paveldo išmanytoju, bet mąstau taip: jeigu tu turi šaknis, savaime iš jų semiesi, savaime tuose kontekstuose gyveni, todėl, manau, nėra būtina viso to akcentuoti, dirbtinai įsvarbinti. Nereikia jokių „šitai darau tam, kad...“ Nes tai, kas deklaratyvu, bent jau man neatrodo nei nuoširdu, nei tikra.

- Scenoje esate jau penkiolika metų. O juk per tą laiką smarkiai keitėsi pati Lietuvos visuomenė, taip pat ir jos požiūris į nacionalines vertybes. Jų puoselėtojai, kitados visuotinai gerbiami, šiandien vadinami naftalininiais, laike paklydusiais kaimiečiais, nė kiek neįdomiais nūdienos Europai...

- „Žalvarinio“ atsiradimo laikais publikos buvome sutikti išskėstomis rankomis. Na, anais laikais folko grupių, išskyrus vienintelę „Atalyja“, Lietuvoje apskritai dar nebuvo, o folko jungtis su sunkiuoju roku buvo naujovių naujovė, tad buvome visiems įdomūs, egzotiški, viduramžiški, scenoje pasipuošę lininiais drabužiais, žalvariniais papuošalais su tautine simbolika... Taigi buvome kviečiami koncertuoti į solidžiausius festivalius, filmuojami užsieniui skirtiems filmams apie Lietuvą, mūsų muzika į vieną būrį sujungė sunkiosios muzikos ir folkloro gerbėjus, senjorus ir jaunuomenę...

Taip, visuomenė keitėsi, keitėsi jos požiūris į nacionalinius kontekstus, bet per tą laiką „Žalvariniui“ pavyko aplink save suburti gerbėjų ratą, kuris, nepaisant madų kaitos, ne tik pasiliko ištikimas, bet ir vis gausėjo.

Žinoma, dar nemažai Lietuvoje turime tokių, kuriems atrodo, kad šiuolaikiška muzika yra galima tik dainuojant angliškai, o tai, kas lietuviška, tėra „Duokim garo“, užstalės ir giliausių provincijų kultūros namų reikalai, tačiau turiu pridurti, kad taip manančiųjų mažėja. Mada demonstratyviai atsiriboti nuo savųjų šaknų ir transliuoti globalaus žmogaus įvaizdį tolydžio blėsta, jaunimas aistringai ima domėtis savosiomis šaknimis, baltų kultūra, liaudies dainomis. Folko grupės Lietuvoje dygsta it grybai po lietaus (ir „Žalvarinis“ jau turi būrį labiau ar mažiau vykusiai juos kopijuojančių sekėjų būrį), ir visoms joms pakanka publikos dėmesio ir aplodismentų.

- Malonu girdėti ir norisi tikėti tuo, ką sakote. Galbūt muzikos pasauliu besidominti visuomenės dalis tikrai bręsta greičiau nei likusioji, tačiau aš, dairydamasis aplinkui, matau daugiausia nuo nevisavertiškumo komplekso kenčiančius, savo nacionalinės tapatybės besigėdinančius lietuvius.

- Kitos tautos, kurių šalyse teko lankytis, išties savąja nacionaline skirtimi didžiuojasi kur kas visuotiniau ir drąsiau. Dalyvaudami festivalyje Ukrainoje, nuoširdžiai apstulbome pamatę, kiek daug žmonių vilki tautinius drabužius. Net ir pankai, net ir metalistai - gauruoti, auskaruoti, skiauterėti - vilki siuvinėtais ukrainietiškais marškiniais, dėvi šarovarus... Žmonės savęs nesigėdija, nekompleksuoja dėl savo skirtybių ir senųjų tradicijų, savo tautos praeities.

Taip pat yra ir Latvijoje, ir Estijoje - žmonėms ten normalu ir natūralu yra pagerbti savąsias šaknis, savo protėvius, jų tradicijas ir kultūrą... Pas mus to, deja, nėra - vieną kitą tautine simbolika pasidabinusį žmogų galima sutikti nebent per didžiąsias nacionalines šventes ar festivalyje „Mėnuo juodaragis“, tačiau net ir ten jų tiek mažai, kad iš minios jie išsiskiria it baltos varnos. Nuoširdžiai viliuosi, kad nusikratyti nevisavertiškumo komplekso ir nustoti gėdytis savęs pačių pagaliau ir mums, lietuviams, pavyks išmokti.

Kita vertus, sąlytis su nacionalinėmis šaknimis nėra deklaratyvus tautinių drabužių dėvėjimas ar apsisprendimas dainuoti vien liaudies dainas. Yra žmonių, kurie nacionalines vertybes suvokia tarsi muziejines, kurių neva liesti negalima, galima tik saugoti. Aš nesu iš jų gretų. Man daug artimesnis manymas, kad tautosakos lobynu reikia naudotis, nebūtina ją saugoti nuo nūdienos poveikio, daug išmintingiau būtų atrasti tinkamas formas jos tęstinumui, galimybei jai gyventi ne archyvuose, o šiandieniame mūsų gyvenime.

- Turit omeny, kad lietuvių liaudies dainos, skambančios sunkiojo roko stiliumi, kitą sykį klausytojų širdis gali pasiekti lengviau nei autentiškai atliekamos liaudiškose vakaronėse?

- Ne tik tai. Turiu omeny, kad viena yra dainuoti liaudies dainas, o kita yra patiems kurti savas, tačiau kurti jas atsispiriant nuo savojo kultūrinio paveldo. Naujajame „Žalvarinio“ albume kaip tik tai ir darome - ten rasite ne lietuvių liaudies, o mūsų autorines dainas, tačiau išgirdę jas, manau, nesuabejosite, kuriai tautai jos atstovauja.

- Tad vis dėlto pripažįstate kūryboje turįs taip pat ir patriotinių paskatų?

- Žinoma, aš to ir nemėginau nuneigti. Tiesiog patriotiškumą stengiamės rodyti savuoju elgesiu, o ne šūkiais ar deklaratyviu dainų turiniu. Dalyvaujame visose valstybinėse šventėse, kiek pajėgiame - visuose paramos ar labdaros koncertuose (beje, kiek įstengiame, remiame ir palaikome į kovą už laisvę pakilusią Ukrainą), neskaičiuodami, kiek paaukojame tam savojo laiko, lėšų ir jėgų. Tai darome vardan Lietuvos, kad ji ir jos kultūrinis paveldas niekada neišblėstų.

Nuo vasario 1 d.

Užsisakykite:
www.laisvalaikis.lt/anketa

Ar Lietuva užsieniui parodo tikrąjį veidą?

Kokį įvaizdį Lietuva formuoja užsienyje, kai neseniai kilo skandalas, mūsų turizmo reklamos kampanijai pristačius leidinį apie mūsų šalį, nes buvo sudėti ir gražūs skandinavų paveiksliukai. Kodėl atsitinka tokių nesąmonių?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO apskritojo stalo diskutavo ūkio viceministras Ramūnas BUROKAS, Lietuvos ekspozicijų pasaulinėse parodose komisaras Romas JANKAUSKAS, Lietuvos turizmo rūmų vadovas Linas ŽABALIŪNAS, ilgametis Seimo narys, mūsų atstovas Europos Tarybos Parlamentinėje Asamblėjoje Egidijus VAREIKIS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

Elta nuotr.

R.BUROKAS: Pasitelkti tarptautines duomenų bazes ir naudoti asociatyvias nuotraukas pristatant šalį potencialiems užsienio turistams leidinyje „Lithuania. Real is beautiful“ buvo klaida. Turime puikių fotografų, kurių autorinius darbus galime naudoti skleisdami žinią apie mūsų šalį. Bet šios diskusijos tikslas yra plačiau pažiūrėti, kaip Lietuva atrodo užsienyje. Pirmiausia noriu atkreipti dėmesį, kad neturime valstybinės institucijos, koordinuojančios Lietuvos įvaizdį svetur. Esama tik tam tikrų iniciatyvų iš Valstybinio turizmo departamento (VTD), kuris formuoja valstybės įvaizdį siekdamas pritraukti turistus. Būtent to siekiant ir buvo vykdomas minėtas rinkodaros projektas.

Mūsų problema ta, kad mes neturime aiškiai įvardytų prioritetų

Ramūnas BUROKAS
Ūkio viceministras

2015 m. kompanija „Bloom consulting“, atliekanti pasaulio šalių įvaizdžio vertinimą, Lietuvai tarp 41-os Europos valstybės skyrė 32 vietą. Tarp 160-ies vertintų pasaulio valstybių užėmėme 89 vietą. Bet šalies įvaizdis priklauso ne tik nuo turizmo, ne tik nuo jos gamtos grožio. Jis turėtų atitikti daugiau kriterijų. Svarbu, ir kaip mes remiame mūsų eksportuotojų produkcijos įvaizdį užsienio rinkose, kiti kriterijai - investicijų pritraukimas, kultūra, paveldas, viešasis administravimas...

G.JAKAVONIS: Parodyti save iš gerosios pusės galima pasaulinėse „Expo“ parodose. Ar gerai esame pasiruošę pristatyti mūsų šalį pasauliniu lygmeniu ir kaip atrodome tarptautiniame kontekste?

R.JANKAUSKAS: Kartais ilgai klaidžiojame ieškodami, kaip save geriausiai pristatyti. Pasaulinės parodos - tikrai labai matomas dalykas. Vyrauja nuomonė, kad jos yra panašaus matomumo kaip olimpinės vasaros žaidynės ar pasaulio futbolo čempionatai. Tik, žinoma, kitoje srityje. Čia demonstruojama ne fizinė ištvermė, ne kūno kultūra, o dvasia, protas, technologijos.

Kai pasaulinės parodos prasidėjo XIX a. viduryje, tai buvo mokslo ir technologijų propagavimo instrumentas. Bet dabar, kai technologijos ir mokslo žinios gali pasklisti per kelias sekundes internete, nebėra prasmės laukti pasaulinių parodų ir jose pristatyti naujienas, todėl jos virto įvaizdžio formavimo tarptautiniu įvykiu.

Įdomu, kad lietuviai pirmą kartą „Expo“ parodoje Paryžiuje dalyvavo 1900 metais, kai Lietuva dar kentė carinę priespaudą ir jos nebuvo kaip valstybės. Išeivija lietuvių prisistatymui rinko po centą, po markę, po dolerį. Suaukojus pinigus viename etnografijos paviljone buvo rodomi mūsų tautiniai kostiumai ir tuo metu draudžiama lietuviška spauda lotyniškomis raidėmis. Po kelerių metų spaudos draudimas kaip tik baigėsi. Galbūt ir dėl tarptautinio spaudimo.

Dalyvavome pasaulinėse „Expo“ parodose tarpukariu, o atgavusi nepriklausomybę Lietuva jau vyko į visas „Expo“ parodas. Nors patys save pakritikuodavome, vis dėlto tai buvo labai sėkmingi prisistatymai.

G.JAKAVONIS: Ar mes tinkamai pristatome pasauliui Lietuvos turizmą?

L.ŽABALIŪNAS: Mums, kiekvienam turizmo sektoriuje dirbančiam žmogui, ar tai būtų apgyvendinimo paslaugų teikėjas, kelionių organizatorius, maitinimo įmonė ar gidas, svarbu, kad kuo daugiau pasaulio žmonių išgirstų apie Lietuvą, o išgirdę atvažiuotų.

Dabar turizmas surenka 5,4 proc. šalies BVP. Tai nemaža ekonomikos dalis. Per metus į Lietuvą atvyksta 2,5 mln. turistų, be to, keliauja 2,5 mln. vietinių. Iš viso tai sudaro apie 5 mln. keliaujančių žmonių. Ir je čia atsiduria neatsiteiktinai, tikrai neatvažiuoja vykdami pro šalį. Jie visi vienaip ar kitaip girdėjo apie mūsų kraštą.

Aišku, norisi, kad tie 2,5 mln. keliautojų kada nors virstų 3 mln., o gal ir 7 mln. srautu. Ir kad tie 5,4 proc. BVP taptų 7 proc. BPV. Dėl to mes visi ir dirbame. Bet, kaip viceministras minėjo, Lietuvoje nėra vienos institucijos, koordinuojančios įvaizdžio politiką ir ją formuojančios. VTD užsiima tik turizmo rinkodara. Ten dalyvauja ir socialiniai partneriai, ir verslo profesionalai. Ir būtent dėl jų visų veiklos tie 2,5 mln. žmonių randa kelią į Lietuvą.

Kitas klausimas - kaip ir ką turistas grįžęs pasakoja apie Lietuvą savo tėvynainiams ir šitaip formuoja mūsų šalies įvaizdį. Nes šalies įvaizdis - ne vien tai, kas atspausdinta ant popierius. Įvaizdžio dalimi tampa ir čia atvykstančio žmogaus tiesioginė patirtis. Todėl svarbu, kaip mūsų gidai, apgyvendinimo paslaugų teikėjai ar restoranai geba save pateikti. Svarbu, kaip mes turizmo versle sakome, ar jie „užburia savo legendomis“ tą žmogų ir su kokiomis intencijomis lankytojas išvyksta. Tai ne mažiau svarbi įvaizdžio formavimo dalis, nes patenkintas klientas išvykęs tikrai garantuos grįžtamąjį ryšį ir papasakos apie savo gerus įspūdžius dar penkiems žmonėms. Bet realybė tokia, kad nepatenkintas klientas, jeigu jo lūkesčiai bus apvilti arba jis bus susidaręs vienokį įvaizdį, o atvažiavęs ras kitokią tikrovę, grįžęs namo tą blogą įvaizdį paskelbs dar dešimčiai žmonių.

Dalijimosi ekonomika ir visa medija, per kurią mes turime galimybes skleisti teigiamą žinią, kad ir kaip būtų keista, viešojoje erdvėje tampa kanalais ir neigiamai ar provokacinei informacijai plisti. O tokia žinia sklinda dar sparčiau. Jeigu kas išplatina netinkamą žinią, pažiūrėkit, kokiu greičiu ji plinta ir kaip sunku ją paskui sustabdyti. Mums visiems reikia galvoti ne tik apie kryptingos teigiamos pozicijos formavimą, bet ir kaip elgtis kilus tam tikroms krizinėms situacijoms, kurios kartais ir išprovokuojamos.

Jeigu valstybės žmonės sveiki, išsilavinę, patenkinti, turi darbus - jie yra stiprūs ir gynybine prasme

Romas JANKAUSKAS
Lietuvos ekspozicijų pasaulinėse parodose komisaras

R.BUROKAS: Noriu pridurti, kad Lietuvoje taikomos rinkodaros priemonės turi realiai atspindėti mūsų žmonių nuotaikas ir nuomonę apie Lietuvą. Turime neigiamų pavyzdžių. Visi prisimename 2008 metais rengtą koncepciją „Drąsi šalis“, kuri patiems lietuviams buvo nepriimtina ir neprigijo.

G.JAKAVONIS: O kiek pinigų jai buvo išleista...

R.BUROKAS: Be to, Valstybės kontrolė padarė išvadą, kad pinigai, skirti šiai koncepcijai įgyvendinti, buvo naudojami neefektyviai...

E.VAREIKIS: Manau, kad mūsų turizmo bendrovės dirba visai sėkmingai. Šiais laikais Lietuva pagal savo gebėjimus pritraukti turistus, mano akimis žiūrint, niekuo neatsilieka nuo kitų šalių. Visi mes mokame leisti gražius spalvotus albumus, ne tik lietuviai, tai moka ir slovakai, ir slovėnai, ir kas tik nori. Aš tų albumų esu daug matęs. Bet tikrai nemanau, kad gražūs albumai apie žalius Lietuvos miškus mums pritrauks pramonę ir investicijas... Manau, kad Lietuva įstojo į Europos Sąjungą tikrai ne todėl, kad čia graži gamta ir kad praeity ji buvo stipri šalis. Stojome į NATO ne todėl, kad Kuršių nerijos kopos yra gražios. Mūsų šalies gyvenime svarbiausia ne tie vaizdeliai ir ne simboliai. Vieniems tai „drąsi šalis“, kitiems - „išmintinga šalis“, o

prieš kelerius metus sukūrėme pažangos strategiją „Lietuva 2030“, kur pagrindinis žodis yra „sumanus“: „sumani ekonomika“, „sumanus organizavimas“... Tačiau kiekvienam atvejui mes negalime atrasti universalaus simbolio. Kartais bandome sukurti universalų Lietuvos ženklą. Ir tai man primena sovietinį LTSR herbą, kur yra ir ąžuolo lapų, ir kviečių varpų, o jeigu vietoj saulės pridėsi dar krepšinio kamuolį ir vietoj kūjo bei pjautuvo - kryžių, tai bus XXI amžiaus Lietuva. Tokiais fokusais, manau, neturėtume užsiimti. Kiek ir kuriose srityse šalis yra patraukli, priklauso ne nuo vieno faktoriaus.

Daug metų mėginu išaiškinti mūsų valdžios atstovams, kad Lietuva turi unikalią galimybę tapti diplomatijos centru. Kaip mums dažnai sako tame pačiame Strasbūre, mes jau esame Vakaruose, bet gerai pažįstame ir Rytus. Taip anksčiau Suomija ir Švedija, būdamos neutralios šalys, tapo diplomatijos centrais tarp Rytų ir Vakarų. Ne todėl, kad Švedijos gamta yra graži, o dėl to, kad ji yra tarp Rytų ir Vakarų. Politiškai ji buvo tam labai tinkama. Kaip ne turistas aš matau, jog mes Lietuvoje daug ką praradome. Prieš 25 metus, kai buvau JAV, ten visi sakė, jog Lietuva yra sąžininga, drausminga, dora šalis. Bet paskui mes patys to įvaizdžio išsigandome. Išsigandome ir „drąsios šalies“, ir „sąžiningos šalies“. Nutarėme, kad mums laimę atneš pinigai. Dabar šnekame, kaip sukurti įvaizdį, kuris atneštų investicijų. Bet manyčiau, kad ne toje vietoje mes dedame didžiausias pastangas. Turistų šiais laikais turime daug. Bet kas šiandien yra Lietuva? Tos šalys, kurioms Lietuvos reikia, tokios kaip Ukraina ar Gruzija, vertina mus ne dėl gamtos ir ne dėl turizmo paslaugų. Jos nori Lietuvos kaip politinės veikėjos, ir mes čia galėtume daug nuveikti, jei daugiau investuotume į diplomatiją. Taip tikrai pritrauktume daugiau investicijų nei investuodami, nepykite, į nuotraukas.

Dažnai Lietuvos įvaizdį įsivaizduojame kaip fotografiją, kurioje įamžinta Kuršių nerija, Kryžių kalnas ar Trakų pilis ir nuo kurios visi pradėtų alpti. Vokietijoje tokių pilių yra kiekviename mieste. Tad siūlyčiau kalbant apie Lietuvos įvaizdį neapsiriboti vien tuo, kas čia gražu akiai, bet akcentuoti tai, kas patrauklu politikai, nacionaliniam saugumui. Vien gražiais vaizdeliais neišmokysime NATO, kad Lietuvą reikia ginti.

R.BUROKAS: Pirmiausia turime atsakyti į klausimą, ko siekiame kaip valstybė. Nuolat vyksta diskusija apie tai, kas mums yra prioritetas trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu. Turime įvairių strategijų, kuriomis valdžia mėgino atsakyti į šį klausimą, ir visos jose numatytos priemonės yra mūsų ekonominės, socialinės, kultūros politikos tęsinys. Jei sakome, kad svarbu darbo vietos regionuose, kreipiame dėmesį, jog svarbu pritraukti užsienio investuotojus, kursiančius darbo vietas, statysiančius gamyklas, išnaudosiančius esamą infrastruktūrą. Arba mūsų valstybė pati kurtų papildomą infrastruktūrą, patrauklią užsienio investuotojams. Atsižvelgdami į tai turėtume skleisti ir mūsų įvaizdį - kad esame užsienio investicijoms patraukli valstybė. O jei sakome, kad prioritetas yra mokslas, atitinkamai stengsimės pateikti mūsų valstybę kaip patrauklią dėl mokslo. Bet mūsų problema ta, kad mes neturime aiškiai įvardytų prioritetų, o visos mūsų bėdos yra to pasekmė. Išteklius išskaidome skirtingoms sritims, o dėl to sunku pasiekti rezultatų bent vienoje iš jų.

G.JAKAVONIS: Kodėl mes išsibarstome? Jeigu reikia pasakyti apie save gerą žodį, kad mus žinotų kaip tautą, pirmiausia išsiskiriame savo kalba, kultūra. Mes gi įdomūs pasaulyje ne tuo, kuo esame panašūs į kitus, o tuo, kuo mes unikalūs ir už kitus geresni.

R.JANKAUSKAS: „Expo“ paroda tikrai nėra skiriama kuriai vienai sričiai ar vienos žinybos laimėjimams pristatyti. Tai valstybės pristatymas. Jei kalbame apie diplomatiją, nepraleisiu progos pasigirti svarbiu Lietuvos pasiekimu. Mes tik 1999 metais įstojome į Tarptautinį parodų biurą, vieną didžiausių pasaulio tarpvyriausybinių organizacijų, kuriai priklauso 169 šalys, o ką tik Astanoje vyko visų parodos dalyvių suvažiavimas, kuriame buvo renkama komisarų kolegija. Man yra tekę dirbti biuro komitete nariu, o šiemet ir Vakarų, ir Azijos šalys pasiūlė pirmininkauti būtent Lietuvai. Mane išrinko visų dalyvaujančių valstybių komisarų pirmininku ir mano pavaduotojai yra Prancūzijos komisaras, Japonijos komisaras, Angolos komisarė... Tai, sakyčiau, jau diplomatijos pasiekimas, kurį lėmė mūsų nuoseklus darbas.

Apie visų mūsų institucijų indėlį manau, kad ir VTD, ir Ūkio ministerija deda dideles pastangas populiarinant mūsų šalį. Kartais jiems tenkanti našta gal net per didelė ir susidaro įspūdis, jog greit niekas nebenorės šio darbo dirbti, nes ateinantieji visada greit suklysta, paslysta ant didesnės ar mažesnės žievelės. Be to, gal kartais turima ir per didelių ambicijų, norint per turizmą sukurti tą (tik neįsižeiskit, kolegos) valstybės ženklą, jos įvaizdį. Mano supratimu, valstybė nėra prekė ir ji negali turėti prekinio ženklo. Mes turime Vytį, Trispalvę, ir gana. Bet yra atskirų sričių, tarkim, „Expo“ paviljonas ar VTD, kurie, siūlydami savo prekę, turi išradingai ir laikydamiesi tradicijų valstybės įvaizdį teikti.

Tačiau vis tiek svarbiausia yra vaizdas, o įvaizdis ateina kartu. Jeigu mes - darbštūs, sąžiningi, patikimi partneriai, jeigu mes tikrai išsilavinę ir mokame kalbas, tai toks ir yra mūsų įvaizdis.

Viena institucija, koordinuojanti valstybės įvaizdžio reikalus, būtų naudinga. Bet svarbu, kad būtų aprėpiami visi aspektai. Pavyzdžiui, dabar kalbame apie gynybai skiriamus 2 proc., bet ir likusieji 98 proc. formuoja gynybą. Jeigu valstybės žmonės sveiki, išsilavinę, patenkinti, turi darbus - jie yra stiprūs ir gynybine prasme. Jei ir bus tokia institucija, ji viena visko nenuveiks. Reikia, kad kiekvienas žmogus savo srityje stengtųsi nenuvilti. Kaip jau buvo sakyta, žmogus gali pamatyti parodoje labai gražių albumų ir filmų, bet jeigu jo atvykusio oro uoste niekas nepasitiks arba jam čia mėgins parduoti vakarienę keliskart brangiau, nei jis sumokėtų Japonijoje ar Vokietijoje, aišku, tai nuvils ir bus perduota kitiems žmonėms.

G.JAKAVONIS: Galėtume būti daug įdomesni savo kaimynams, bet dabar esame susipykę ir su baltarusiais, ir su rusais, ir su lenkais, ir su latviais mūsų santykiai ne patys geriausi. Kaip jūs įsivaizduojate, į kokias kryptis reikėtų orientuotis mūsų turizmui?

L.ŽABALIŪNAS: Vienareikšmiškai sunku atsakyti, kuri šalis mums prioritetinė. Kiekvienas turistas, atvežantis pinigų ir praleidaise klausydavosi „Amerikos balso“. Nesuprasdavau, kodėl jis jo klausėsi. Bet tai ir buvo tam, kad mes didžiuotumės savo kraštu ir kad tuo didžiavimusi dalintumės su kitais. Kaip mes patys mylime savo šalį, taip mokame ir pakviesti į ją kitus bei formuoti savo įvaizdį. Jei tu pats esi nusivylęs, kaip tu perduosi tai kitam? Tad reikia pradėti tvarkytis nuo savęs. Jei iš mūsų, belikusių kelių milijonų žmonių, visi bent kartą gatvėje pakelsime šiukšlę, tikrai pradėsime gyventi gražiau ir labiau džiaugsis čia atvykstantys žmonės, o šalies įvaizdis ims gerėti.

Mes gi įdomūs pasaulyje ne tuo, kuo esame panašūs į kitus

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

G.JAKAVONIS: Visada didžiavomės, kad buvome Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė (LDK) nuo jūros iki jūros. Bet per pastaruosius 20 metų mūsų kaimynas Aleksandras Lukašenka jau priskyrė visą LDK šlovę baltarusiams. Jie atstatinėja pilis, o mes savo šalyje dėl ekonominių priežasčių negalime to sau leisti. Gedimino kalnas, net ir tas pas mus griūva. Tai, kuo mes didžiuojamės, kiti kažkaip geriau išnaudoja. Ir būtent tie baltarusiai, į kuriuos mes žiūrime iš aukšto.

Mes būsime laimingi ne tada, kai pasaulis susidarys apie mus kokį nors įvaizdį

Egidijus VAREIKIS
Ilgametis Seimo narys, mūsų atstovas Europos Tarybos Parlamentinėje Asamblėjoje

E.VAREIKIS: O kodėl sakoma, kad mes buvome LDK? Mes buvome Lietuva. Kodėl lietuvis nedrįsta pasakyti, kad gyvena Lietuvoje? Vytautas nebuvo LDK, Vytautas buvo Lietuva. Ir Abiejų Tautų Respublikoje buvo Lietuva. Kodėl mes vienas kitam peršame, kad LDK yra kažkas? Taip ir atsitinka, jog jei LDK jums yra ne Lietuva, tai Baltarusijai tai yra Baltarusija. Baikime kartą dalinti istoriją kitiems. Patys paverčiame save istorijos aukomis ir paskui verkiame, kad niekas mūsų nemyli. Patys savęs nemylime, jei nedrįstame savo šalies net vadinti tikru vardu. Šiandien, nors situacija gerėja, 90 proc. lietuvių, paklaustų gatvėje, kas valdė Lietuvą po Vytauto mirties, turbūt neatsakys.

Mes būsime laimingi ne tada, kai pasaulis susidarys apie mus kokį nors įvaizdį, bet pirmiausia pradėkime nuo to, ko mums reikia iki laimės. Kai visi pradeda teigti „kurkime įvaizdį“, esą kas nors juo susižavės, ateis ir padarys mus laimingus, aš atsakysiu, jog taip nebus. Juolab kai patys nežinome, ko mums reikia, o pradėdam verkti, kad jei kažkas kažko neduos, tai aš emigruosiu ir pan. Savo laimės kalviai esame patys. O kokios gi valstybės mums reikia? Jeigu manome, kad Lietuva bus laiminga, kai lietuvis turės kišeniėje tiek pinigų kiek švedas, tai tas tikrai bus labai negreit. Jei lietuvis ras laimę kitur, ne piniguose, jis gali būti laimingas ir nesakyti „atvažiuokit į Lietuvą, nes tai yra turtingiausia šalis“.

G.JAKAVONIS: Ką daryti, kad Lietuva skambėtų iš gražiosios pusės, kad ji būtų patraukli šalis, kad pas mus investuotų ir iš čia nebėgtų mūsų žmonės?

R.BUROKAS: Lietuvoje yra nuostabios Dainų šventės, yra nuostabi „Dainų dainelė“. Tai nacionaliniai formatai. Juos privalu visokeriopai remti ir išlaikyti. Bet taip pat reikia paisyti tarptautinių formatų. Jei sugalvosime Romoje ar Niujorke pristatinėti cepelinus

ir krepšinį, viskas bus gerai, bet tai kainuos daug, o matomumas bus labai epizodinis.

Paprastai vieni kažką daro, kiti kontroliuoja, o treti kritikuoja. Ir visada tų darančiųjų yra mažiau, kontroliuojančiųjų daugiau, o kritikuojančiųjų - aibė. Ir galų gale nepatenkinti liekame visi. Išties absurdas, kai dedamės skaistesni už Romos popiežių ir visur, net kai reikia parodyti geriausią produktą, vaizduojame viešuosius pirkimus. Ačiū Dievui, dėl kultūros produktų nereikia apklausti vienu metu Noreikos, Cicino ir Aliukų, bet dar svarstome, ką geriausio pagaminame Lietuvoje, kokie yra mus reprezentuojantys produktai. Tarsi niekam neaišku. Siūlau nueiti į oro uostą, kurio parduotuvėse užsiniečiai yra atrinkę, kas geriausia Lietuvoje. Ten tas pats „Stakliškių“ midus, „Rūtos“ šokoladas, daug kitų produktų, tegu neįsižeidžia nepaminėti, bet tikrai nereikia didelio meno ir mokslo galvoti, ką turime geriausio. Tiesiog reikia drąsiai tą rodyti.

L.ŽABALIŪNAS: Jei klausiate, kas yra svarbiausia, viskas yra svarbu. Pirmiausia mūsų istorija, mūsų šaknų žinojimas - kodėl mano šalis, kurios vardas Lietuva, yra būtent šioje geografinėje vietovėje, kodėl mes kepame blynus, deginame Morę ir lakstome su kaukėmis. Tai atsirado ne vakar, ne užvakar. Tai ilgo kultūrinio vystymosi padarinys, kuriuo mes ir skiriamės nuo kitų kraštų. Ir tuo esame skirtingi ir galbūt įdomūs. Pirmiausia reikia pradėti didžiuotis tuo, ką turime. Meilė pirmiausia atsiranda širdyje. O po to ja reikia mokėti dalintis.

Be to, gyvenimas nestovi vietoje. Turime šiuolaikinę Lietuvą, šiuolaikinį gyvenimą, šiuolaikinį ūkį ir šiuolaikinį maistą. Tuo irgi reikia džiaugtis. Nereikia sakyti, kad tie cepelinai, kuriuos gamindavome kadaise, tokie turi būti ir dabar. Ne, dabar mūsų ūkis irgi augina daržoves, iš jų kuria puikius produktus. Ir reikia pasakyti: atvažiuokite pas mus, čia yra tikrai mylintys savo kraštą žmonės, pažįstantys savo istoriją bei kultūrą ir gražiai jums paruošiantys maistą.

Parengė Darius KAUZANAS

Kaip mes patys mylime savo šalį, taip mokame ir pakviesti į ją kitus bei formuoti savo įvaizdį

Linas ŽABALIŪNAS
Lietuvos turizmo rūmų vadovas

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje
www.suzalgiriu.lt

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2017

2017 metų NACIONALINĖS VERTYBĖS pristatomos penktadieniais „Žalgirio“ nacionalinio pasipriešinimo judėjimo priede su „Respublika“. Rašykite ir Jūs!
NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2017, A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115, arba el.paštu redaktorius@respublika.net. Tel. (8-5) 212-35-25

Lietuvių liaudies kūrybos puoselėtoja

„Daina yra kažkas nepaprasto! Dainos - neapčiuopiamas grožis, jos - liaudies siela, varguolių ramintoja. Jeigu nebūtų pasaulyje dainų, tai būtų liūdna, atrodytų kaip miškas be paukščių, kaip pieva be gėlių, kaip žmogus be sielos... Mane dainos lydi nuo vaikystės iki senatvės. Dainos šildė ir ramino, sunkią gyvenimo naštą lengvino...“

Rožė Sabaliauskienė

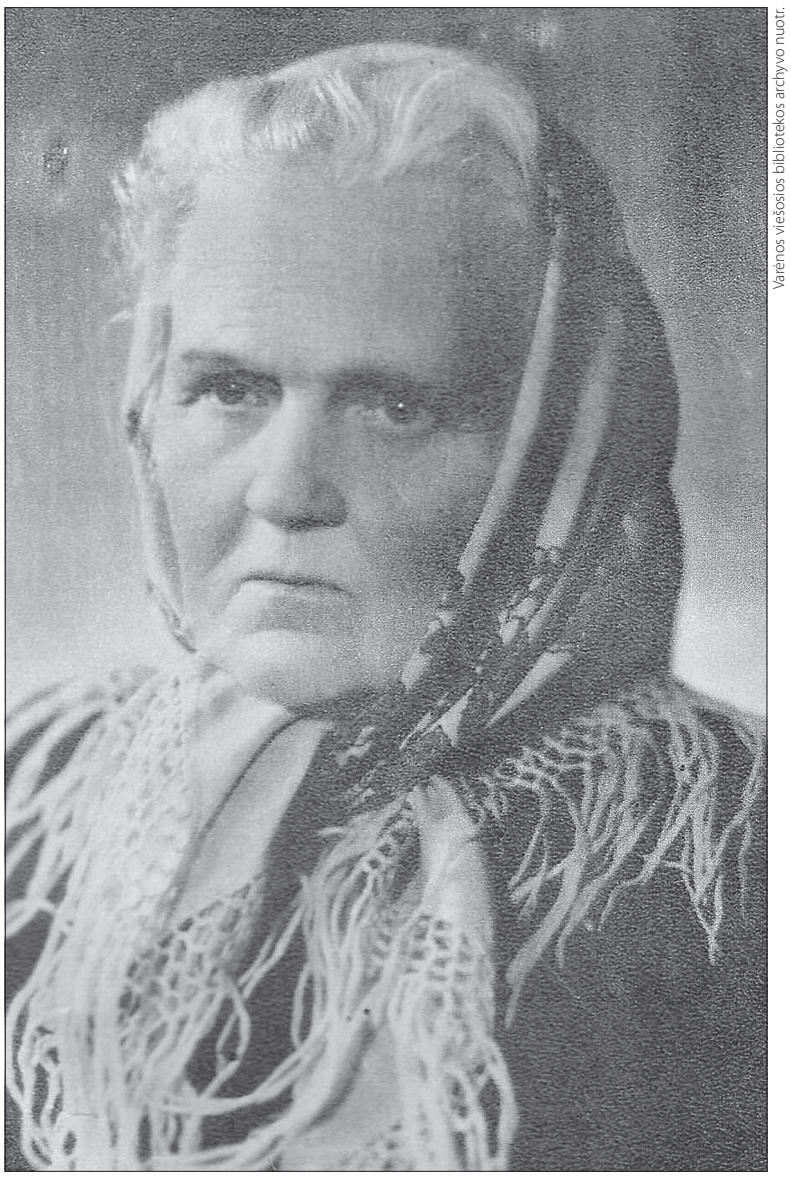

Varėnos viešosios bibliotekos archyvo nuotr.

Rožė Sabaliauskienė-Tamulevičiūtė - žymi tautosakos pateikėja ir rinkėja. Padainavo įvairiems tyrinėtojams 633 dainas, pasekė 80 pasakų, 30 sakmių, pateikė 500 patarlių ir priežodžių, 200 mįslių, apie 450 burtų ir prietarų, 60 anekdotų, dešimtis liaudies medicinos, meteorologijos ir kitokių pastebėjimų.

Tautosakos kūriniai - dainos, pasakos, sakmės, mįslės ir kt. - dar ne taip seniai buvo žmonių gyvenimo dalis: jie buvo reikalingi sunkaus darbo ir trumpo poilsio valandomis, rūpesčiuose ir džiaugsmuose, šventėse ir netekties gėloje. Tautosaka buvo ir lieka svarbiausias šaltinis mūsų psichologijai, filosofijai, estetikai, sociologijai pažinti. Tautosakos rinkėjų pastangomis sukauptas didžiulis lietuvių tautosakos lobynas. Tarp tautosakos pateikėjų ir rinkėjų viena iškiliausių figūrų - dzūkė R.Sabaliauskienė.

Šio straipsnio tikslas - naudojantis publikuota literatūra trumpai priminti R.Sabaliauskienės biografiją, atkreipti dėmesį į jos asmenybę, literatūrinius gabumus ir, aišku, aptarti jos surinktą bei pateiktą tautosakinę medžiagą.

R.Sabaliauskienės tautosakos medžiaga buvo užrašinėjama penkiasdešimt metų (1934-1984). Šį darbą dirbo pati R.Sabaliauskienė ir daugelis tautosakos rinkėjų - Matas Untulis, Jonas Balys, Pranas Bieliauskas, Juozas Jurga, Margarita Vymerytė, Jurgis Dovydaitis, Norbertas Vėlius. Etnografinę medžiagą užrašė pati R.Sabaliauskienė. Dalis jos tautosakos ir etnografinės medžiagos saugoma Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tautosakos rankraštyne.

R.Sabaliauskienė gimė 1901 m. Puvočių kaime, bežemio Tamulevičiaus šeimoje. Tėvas buvo mokyčiausias kaimo žmogus. Žiemą mokydavo kaimo vaikus, vasarą taisydavo žmonėms knygas, maldaknyges, kurias sunešdavo aplinkiniai žmonės. Turėjo specialias stakles ir knygas aptaisydavo oda. Dar mokėjo skiepyti vaikus nuo raupų. Motina buvo gera dainininkė, gera audėja ir juostų pynėja. Tėvas anksti mirė plaučių uždegimu, o motina liko jauna našlė su keturiais vaikais. Kaip ir visi neturtingi kaimo vaikai, Rožė piemenavo, patyrė sunkią samdinės dalią. O pati skaudžiausia nelaimė - ankstyva motinos mirtis, po kurios Rožę užgulė visi ūkio darbai, neturtas, karai. 1924 m. Rožė ištekėjo už Sabaliausko. Nors ištekėjo, kaip ji pati sakė, ne meilės vedama, su vyru sugyveno gražiai: Sabaliauskas suprato ją, leido skaityti, vaidinti klojimų vakarėliuose. R.Sabaliauskienė buvo pagrindinė vaidintoja, deklamuotoja. Ji visada mėgo skaityti, perskaitytą knygą galėdavo atmintinai atpasakoti. Vėliau įniko skaityti laikraščius, dėl to kaime atsirado priežodis: „Ir tu kaip Sabaliauskienė su laikraščiais.“

Iš lietuviškų Vilniaus krašto laikraščių sužinojusi, kad renkamos lietuvių liaudies dainos ir pasakos, Rožė užsigeidė kaip nors pasiekti Vilnių. Ir proga pasitaikė - 1933 m. pavasarinė maldininkų kelionė į Kalvarijas. (Toji kelionė aprašyta atsiminimų knygoje „Prie Merkio mano kaimas“.) Nuvykusi į Vilnių R.Sabaliauskienė susirado įžymiausius tautosakos rinkėjus: Matą Untulį, Praną Bieliauską, Juozą Aidulį. R.Sabaliauskienė prisimena: „Untulis daug kalbėjo apie dainas, sakė, kad tai mūsų, lietuvių, turtas, kad dainos žūsta ir kad jas reikia rinkti. Labai džiaugėsi mane, dainininkę, sutikęs. Klausinėjo, kaip gyvena kaimo žmonės. Aš vis pasakojau, o jis kažką rašėsi į mažas korteles, sakydamas, kad tai bus dar vienas žodelis Didžiajam lietuviškam žodynui“ („Prie Merkio mano kaimas“, p.213-214).

1934 m. R.Sabaliauskienė susitiko su Pranu Bieliausku. Kovo mėnesį Marcinkose vyko parapinės rekolekcijos. Parapijų kunigas Butkevičius pakvietė P.Bieliauską išpažinčių klausyti. Tuo pasinaudodamas, jis ir susitiko su R.Sabaliauskiene. Per kelias dienas iš R.Sabaliauskienės P.Bieliauskas užrašė 78 dainas. 14 iš jų paskelbta „Varguolių dainose“ (1937).

Draugiški santykiai užsimezgė ir su tautosakos rinkėju Juozu Aiduliu. Jo paraginta, ji ėmė rašinėti laiškus iš kaimo. Rašinėlis „Kaimo moters laiškas“ išspausdintas 1938 m. Vilniaus krašto vienkartiniame leidinyje, o „Laiškas iš kaimo“ - „Versmėje“ 1939 m.

Po Antrojo pasaulinio karo Sabaliauskų šeima persikėlė į Lentvarį. Mirus vyrui, 1966 m. R.Sabaliauskienė atvyko į Vilnių, kur gyveno iki pat mirties. Vilniuje ji įsitraukė į aktyvią veiklą. Nesitenkindama liaudies kūrybos užrašinėjimu, ji ir pati rašinėjo etnografinius vaizdelius, juos spausdino „Tarybinėje moteryje“, „Švyturys“. Jos dainos ir pasakos buvo spausdinamos įvairiose rinktinėse, o ji pati dalyvaudavo mokyklų ir įvairių klubų rengiamose tautosakos vakaronėse ir t.t.

Su pasakojamąja tautosaka, jos sekimo tradicijomis glaudžiai susijusi R.Sabaliauskienės atsiminimų knyga „Prie Merkio mano kaimas“, kurią 1972 m. išleido „Vagos“ leidykla. Tai biografinio pobūdžio atsiminimai, kupini etnografinių detalių, pastabios akies užfiksuotų kaimo buities paveikslų. „Ji tarsi analitikė atrenka savo gyvenimo įvykius, neperkraudama jais pasakojimo, ir ieško būdų, kaip, užuot atvėrus plačią įvykių panoramą, trumpai, bet įtaigiai pristatyti skaitytojui ano meto realijas, žmones ar jų tarpusavio santykius“ (V.Daugirdaitė, „Folklorinės patirties apraiškos gyvenimo pasakojimuose“, „Tautosakos darbai“, t.XXXII, p.217). Knygą sudaro 23 pasakojimai-atsiminimai. Autorės atsiminimus papildo pluoštelis nuotraukų. Juozas Aidulis knygos pratarmėje nurodo: „Jaudinančiomis gyvenimo detalėmis, pastebėjimais ir pergyvenimais, betarpiškumu ir etnografiniu tikroviškumu jie sudomins ne vieną etnografą, tautosakininką, kalbininką, liaudies buities tyrinėtoją, papildys ir paįvairins memuarinės literatūros fondą, o gal ir paskatins ne vieną rašyti atsiminimus.“ Norbertas Vėlius, rašydamas apie šią knygą, pabrėžia: „Atsiminimuose atsiskleidžia liaudies menininko asmenybė, kurią svarbu pažinti, norint geriau suprasti pačią liaudies kūrybą. Čia apstu ir tiesioginių duomenų apie tautosakos gyvavimą XX a. pirmojoje pusėje: pavartota daug patarlių ir priežodžių, gamtos garsų pamėgdžiojimų, dainų, žaidimų ir kt. tautosakos kūrinių, pateiktų natūralaus pasakojimo tėkmėje“ („Liaudies kūryba“, Vilnius, 1991, p.241). Apie šią knygą buvo parašyta keletas recenzijų šalies spaudoje: Vytauto Kažukausko „Ne vien Puvočių kaimas...“ („Literatūra ir menas“, 1973-01-20), Vytauto Česnulio „Prie upelės srauniosios“ („Raudonoji vėliava“, 1972-09-16) ir kt. - bei pažangiame JAV lietuvių laikraštyje „Vilnis“ („Atsiminimai, skirti anūkams“, 1972).

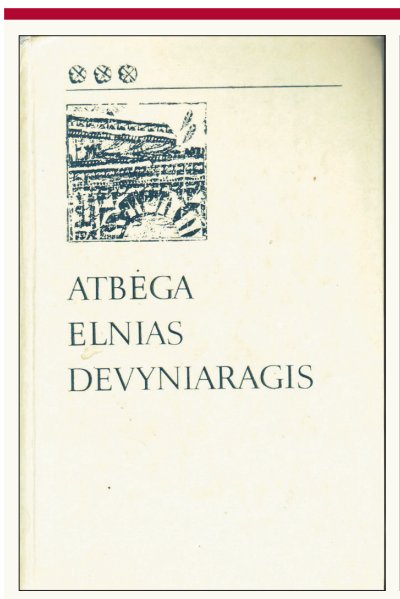

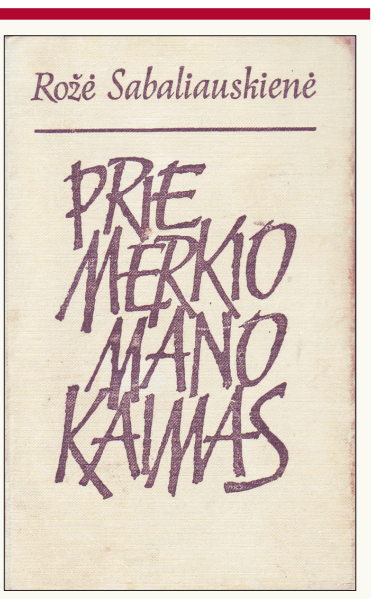

Vertingiausia R.Sabaliauskienės dainuojamoji, pasakojamoji, trumpųjų pasakymų (smulkioji) tautosaka, etnografiniai dzūkų šeimos, kalendorinių papročių aprašymai spausdinami antrojoje jos knygoje „Atbėga elnias devyniaragis“ (1986). Šioje rinktinėje R.Sabaliauskienė iškyla kaip didelio talento dainininkė, nė kiek ne menkesnė pasakotoja, o kartu ir sunkiai pralenkiama smulkiosios tautosakos žinovė. Leidinyje dainos, smulkioji tautosaka ir etnografinė medžiaga daugiausia pateikiama iš pačios R.Sabaliauskienės sudarytų rinkinių, o pasakojamoji tautosaka - iš R.Sabaliauskienės ir N.Vėliaus. Visą gausų R.Sabaliauskienės tautosakos palikimą apibendrina knygos pradžioje spausdinamas įvadas. Jame dainuojamąją tautosaką analizuoja Pranė Jokimaitienė, Bronius Ambraziejus aptaria pateikėjos melodijų savitumus, Norbertas Vėlius - pasakojamąją tautosaką. P.Jokimaitienės ir N.Vėliaus parengtuose paaiškinimuose skelbiamos žinios apie spausdinamus tautosakos kūrinius (metrika, paplitimas ir kiti pastebėjimai). Į rinktinę „Atbėga elnias devyniaragis“ folkloristė P.Jokimaitienė surinko geriausias ir būdingiausias R.Sabaliauskienės repertuaro dainas, N.Vėlius publikuoti parinko keliolika gražiai pasektų pasakų, juokų, anekdotų, sakmių. Šią tautosaką ypač pagyvina skelbiami šmaikštūs ir žodingi patarlių, priežodžių, mįslių ir minklių variantai, vaizdingai perteikta etnografinė medžiaga, pasakojanti apie senuosius dzūkų papročius, susijusius su prietarais, burtais, oro spėjimais.

R.Sabaliauskienė mirė 1987 m. sausio 20 d.

R.Sabaliauskienės tautosakos lobynas, manau, sudomins visus besidominčius lietuvių etnologija, paskatins plėsti akiratį, gal net atrasti pasakas, sakmes, pasakojimus, dainas, mįsles kaip neišsemiamą žinių ir išminties šaltinį. Varėnos viešosios bibliotekos fonde saugomos R.Sabaliauskienės knygos „Prie Merkio mano kaimas“ ir „Atbėga elnias devyniaragis“, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto išleista knyga „7 Vilniaus dailės ir literatūros vienkartiniai leidiniai (1937-1939)“, kurioje rasime R.Sabaliauskienės „Laišką iš kaimo“ ir „Kaimo moters laišką“, „Liaudies kūrybos“ I tomas (1969), kuriame išspausdinti R.Sabaliauskienės atsiminimai iš piemenavimo laikų „Piemenėlių vargai ir jų džiaugsmai (kaip būta senovėje)“, „Lietuvių tautosakos“ 1 ir 2 tomai, kuriuose išspausdintos R.Sabaliauskienės dainos.

> Rožės Sabaliauskienės tautosakos lobynas sudomins visus besidominčius lietuvių etnologija, paskatins plėsti akiratį, gal net atrasti pasakas, sakmes, pasakojimus, dainas, mįsles kaip neišsemiamą žinių ir išminties šaltinį

Parengė Laimutė CIBULSKIENĖ, Varėnos viešosios bibliotekos bibliografė